

THOMSEN, WILH. 1870: *Über den einfluss der germanischen sprachen auf die finnisch-lappische. Eine sprachgeschichtliche unter-*

suchung. Halle: Verlag der Buchhandlung des Waisenhauses.

Kielipolitiikan analyysia viittomakielten näkökulmasta

Maartje De Meulder: *The power of language policy. The legal recognition of sign languages and the aspirations of deaf communities.* Jyväskylä Studies in Humanities 301. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 2016. Yhteenveto-osuus 134 s. ja viisi artikkelia. ISBN 978-951-39-6875-5.

Suomalaisesta viittomakielestä on tehty tutkimusta runsaat 30 vuotta, ja viittomakielen väitöskirjoja on Suomessa ilmestynyt viimeisten 15 vuoden aikana tasaiseen tahtiin. Ensimmäinen väitöskirja oli Ritva Takkinen (2002) tutkimus viittomakielisten lasten käsimuotojen omaksumisesta. Tutkimuksissa on käsitelty pääosin fonologiaa ja jonkin verran morfologiaa, ja jossain määrin tarkastelu on laajentunut myös syntaksin suuntaan (ks. Jantunen 2009). Sosio-onomastista tutkimusta edustaa Päivi Rainön (2004) väitöskirja suomalaisen viittomakielen henkilöviittomien piirteistä. Teoksessa on myös tietoa Suomen viittomakielisen yhteisön ja suomalaisen viittomakielen alkuvaiheista. Kielisosiologista lähestymistapaa edustaa Karin Hoyerin väitöskirja (2012), jossa tarkastellaan kielisuunnittelua suomenruotsalaisen, albanialaisen ja kosovolaisen viittomakielen sanakirjatyön näkökulmasta. Kaikkiaan sanakirjatyö on ollut tärkeä osa viittomakielisten palvelujen parantamista ja viittomakielen näkyväksi tekemistä niin Suomessa kuin muuallakin. Suomalaisesta ja suomenruotsalaisesta viittomakielestä ylläpidetään Kuurojen Liitossa kahta avointa ja ilmaista sanakirjapalvelua, Suomen viittomakielten verkkosanakirjaa

Suvi ja Suomalaisen viittomakielen wikisanakirjaa. Paljon työtä on siis tehty, mutta paljon on vielä tehtävääkin.

Kielipolitiikka on aina ollut muodossa tai toisessa keskeinen osa politiikkaa, mutta määrätietoisemmin kielipolitiikan tutkimusta on harjoitettu parin kolmen viime vuosikymmenen ajan. Tällä kentällä on liikkunut eri perinteistä nousevia tutkijoita. Osa heistä on lähestynyt kielipolitiikan kysymyksiä teoreettisemmin, kun taas toiset ovat keskittyneet enemmän kielipolitiikan toimeenpanoon ja käytännön tilanteisiin eri kielyhteisöissä. Myös viittomakielten tilannetta on aiempaa enemmän analysoitu viime vuosikymmenten aikana. Tässä työssä ovat kohdanneet monet tieteenalat, kuten sosiologia ja muut yhteiskuntatieteet, kielitiede ja historia. Esimerkiksi Karin Hoyer (2012), Rachel McKee (2011), Joseph J. Murray (2015), Trevor Reagan (2010) ja Tove Skutnabb-Kangas (ks. Skutnabb-Kangas & Aikio-Puoskari 2003) ovat käsitelleet viittomakielisten kielellisiä oikeuksia ja viittomakielten elinmahdollisuuksia eri ympäristöissä. Maartje De Meulderin väitöskirja *The power of language policy: The legal recognition of sign languages and the aspirations of deaf communities* on osa tätä tutkimusten ketjua ja tuo siihen merkittävän lisän.

Tutkimuksen tavoitteet, tutkimuskysymykset ja menetelmät

De Meulderin tutkimus on ensimmäinen Suomessa julkaistu väitöskirjatasoinen

työ, joka keskittyy viittomakielten asemaan ja lainsäädäntöön kansainvälisessä kontekstissa. Työn päätavoite on kehittää viittomakielten ja viittomakielisten asemaa koskevaa kriittistä tieteellistä tarkastelua ja lisätä keskustelua viittomakielipolitiikasta ja sitä koskevasta kielisuunnittelusta. Tutkimus on etnografinen analyysi kielipolitiikan toteutumisesta. Nykytilanteen kartoittamiseksi tekijä on haastatellut viittomakielipolitiikan aktiivisia toimijoita, harjoittanut osallistuvaa havainnointia ja käyttänyt lähteenä runsasta kirjallista aineistoa: tutkimuksia, lainsäädäntöä, kielipoliittisia ohjelmia ja muuta materiaalia.

Tutkimuksen tarkoituksena on vastata viiteen kysymykseen:

- 1) Mitkä ovat viittomakielisten kansainvälisellä tasolla esittämät poliittiset, kulttuuriset, historialliset ja juridiset pyrkimykset viittomakielten tunnustamiseksi ja miten nämä pyrkimykset on muotoiltu ja tulkittu kansallisissa konteksteissa?
- 2) Mitä viittomakielisiä koskevaa lainsäädäntöä nykyisin on ja miten olemassa olevia viittomakielten tunnustamisen typologioita voi tutkimuksen perusteella parantaa?
- 3) Voiko viittomakielisten tilannetta rinnastaa muihin kieli- ja kulttuurivähemmistöihin ja miten viittomakielisten kahdenlainen status (viittomakielisyys, vammaisuus) vaikuttaa viittomakielilainsäädäntöön ja sen toimeenpanoon?
- 4) Missä määrin mahdollinen lainsäädäntö on kuurojen yhteisöjen suunnitelmien ja odotusten mukainen ja mitkä ovat mahdolliset syyt siihen, että viittomakielisiä koskevaa lainsäädäntöä on vähän?
- 5) Mikä on viittomakielilainsäädännön rooli – jos sillä on jokin rooli – viittomakielten säilyttämisessä ja niiden elinvoiman vahvistamisessa

ja mitä muita tekijöitä kuin lainsäädäntöä tarvitaan vahvistamaan viittomakielten elinvoimaa?

Kysymykset ovat hyvin laajoja; viiden sijasta kysymyksiä on oikeastaan kymmenen, eikä vastauksia ole aina helppo löytää. De Meulder tuntee kuitenkin hyvin viittomakielisten yhteisöjä samoin kuin relevanttia kirjallisuutta ja lainsäädäntöä, ja hänen sidoksensa viittomakielisiin yhteisöihin on kiinteä. Tällainen henkilökohtainen intressi on mielestäni tutkijalle aina tärkeä ja vie tutkimusta eteenpäin. De Meulderilla on siten hyvät lähtökohdat vastata näihin laajoihin tutkimuskysymyksiin.

Työn rakenne

De Meulderin väitöskirja koostuu laajasta yhteenvedosta (134 s.) ja viidestä artikkelista. Yhteenvedon esipuheessa (s. 20–25) tekijä keskustelee peruskäsitteistä, kuten kuuro (*deaf*) ja viittomakieliset (*Sign Language Peoples*). Johdannossa (s. 26–37) hän taustoittaa työtä ja esittää tutkimuskysymykset. Näiden osien jälkeen De Meulder esittelee teoreettisen kehityksensä (s. 26–54), kuvaa metodinsa (s. 55–72) sekä kokoaa artikkeleissa esitellyt tulokset ja suhteuttaa niitä laajempaan kehukseen (s. 73–88). Viimeisessä luvussa (s. 89–115) tekijä keskustelee tutkimuksen tuloksista ja suuntaa katsetta tulevaisuuden tutkimukseen. Yhteenvedo on laaja – Jyväskylän yliopiston suositustakin laajempi –, mutta se on napakka ja olennaisiin tuloksiin keskittyvä. Itse asiassa se on yksi parhaista yhteenvedoista, joihin olen artikkeliväitöskirjoissa tutustunut.

Työhön sisältyvät artikkelit on julkaistu tai hyväksytty julkaistavaksi kansainvälisissä aikakauslehdissä vuosina 2015–2016 (ks. De Meulder 2015a, 2015b, 2015c, 2016; De Meulder & Murray 2017). Artikkeleissa käsitellään viittomakielten statuksen ja käytön kannalta olennaisia teemoja ja piirretään kriittistä, yksityiskohtaista ja

ammattitaidolla tehtyä kuvaa viittomakielten oloista muuttuvassa ideologisessa ilmapiirissä. Artikkelit koostuvat monipuolisista analyyseista ja keskusteluista, ja niissä käsitellään perusteellisesti viittomakielten tilannetta eri ympäristöissä. Artikkeleissa on hieman päällekkäisyyttä, mutta joka artikkelissa tekijä esittää uusia kysymyksiä, näkökulmia ja havaintoja.

Työn esitystapa ja lähteiden käyttö on asianmukaista. Yhteenvedoon sisältyy useita havainnollistavia taulukoita, joiden avulla saa hyvän kuvan siitä, mihin tutkimuskysymykseen mikin artikkeli etsii vastausta (s. 30) ja keitä on haastateltu (s. 61–62). Viimeksi mainittuun taulukkoon on tosin jäänyt ikävä virhe: otsikon mukaan siinä on ollut tarkoitus esittää Suomen ja Skotlannin haastateltavat, mutta siinä on vain Suomen haastateltavat. Lisäksi yksi Suomen kuulevista haastateltavista on merkitty kuuroksi. Myös kaikki ne konferenssit ja tapahtumat, joissa De Meulder on ollut havainnoijana, on esitetty taulukossa (s. 64–65), samoin keskeiset tutkimustulokset (s. 78–79). Tämäkin taulukko auttaa kokonaiskuvan hahmottamisessa, vaikka taulukkoon tiivistäminen voi sisältää riskin yksinkertaistaa erilaisia tuloksia samaan muottiin.

Keskeiset tulokset

Kolmessa artikkelissa (2015b, 2015c; De Meulder & Murray 2017) De Meulder analysoi viittomakielten tunnustamisen kehyksiä ja edellytyksiä. Hän käsittelee kansainvälisten ja kansallisten toimijoiden roolia ja näiden suhdetta sekä erottaa viisi tasoa, joilla viittomakielisten asemaa on eksplisiittisesti edistetty: perustuslait, yleinen kielilainsäädäntö, viittomakielilait, muu lainsäädäntö ja kansalliset kielilautakunnat. Vaikka nämä asiat olisivat periaatteessa kunnossa, De Meulderin analyysin perusteella suurin puute on siinä, että viittomakielten opetukseen ja elinvoiman vahvistamiseen ei kiinnitetä

riittävästi huomiota. Hän tuo esiin myös viittomakielisten kahdenlaisen statuksen, jonka perusteella viittomakielisiä ei kohdella vain kielen näkökulmasta vaan myös vammaisnäkökulmasta. Tämä kahdenlainen status näyttäytyy sitten eri konteksteissa eri tavoin, ja se, kumpi puoli painottuu, on sidoksissa käsiteltävään asiaan ja näkökulmaan. Yhä on liikaa ympäristöjä, joissa viittomakieltä ei pidetä kielenä kielten joukossa.

Tutkimuksen olennainen osa on viittomakielipolitiikan ja -lainsäädännön prosessin ja tulosten tarkastelu Suomessa ja Skotlannissa. Tarkastelu perustuu relevanttien lakien, asetusten ja raporttien analyysiin sekä haastatteluihin ja osallistuvaan havainnointiin. Tulokset on julkaistu kahdessa artikkelissa (De Meulder 2015a, 2016). Näiden kahden tapaustutkimuksen avulla De Meulder pystyy konkretisoimaan niitä seikkoja, joita hän on tuonut esiin yleisemmällä tasolla muissa artikkeleissa.

Yhteenvedossa De Meulder perustelee hyvin sen, miksi hän valitsi juuri Suomen ja Skotlannin tapaustutkimustensa kohteeksi (s. 58–60). Kun hän aloitti tutkimustyönsä 2011, Suomessa oli juuri edellisenä vuonna julkaistu Kuurojen Liiton ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen voimin Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma, jonka ehdotusten mukaan viittomakielille tulisi säätää laki. Oli alkamassa mielenkiintoinen prosessi, jonka tuloksena vuonna 2015 säädettiin viittomakielilaki. Toinen syy valita Suomi oli se, että maa esitetään usein kielipolitiikan mallimaana, oli siihen aihetta tai ei. Lisäksi Suomen alkuperäiskansa saamelaiset ja Saamen kielilaki tarjosivat hyvän vertailukohdan. Samoin kuin Suomessa Skotlannissa oli alkamassa viittomakielilain laadinta, ja myös siellä oli olemassa vertailukohta, gaelin kieli (*Gaeilge*) ja siitä vuonna 2005 säädetty laki.

Artikkeleissa on paljon mielenkiintoista tietoa ja keskustelua, menetelmät

ovat monipuolisia ja tekijä saa niiden avulla esille eri näkökulmia. Heikkoutena voi kuitenkin pitää sitä, että haastateltavat sekä Suomessa että Skotlannissa edustavat ainoastaan aktiivista viittomakielipolitiikan eliittiä ja äänen saavat näin ne henkilöt, jotka työskentelevät monin tavoin viittomakielten aseman edistämisen ja viittomakielten tutkimuksen kentällä. Tekijä ei siis ole haastatellut niitä kuuroja ihmisiä, jotka eivät ole kielipoliittisen työn sisällä mutta joutuvat kohtaamaan sen maailman, jossa voivat tai eivät voi käyttää viittomakieltään. Mitenkään väheksymättä aktiivisten toimijoiden käytännön tuntemusta laajakirjoisempi informanttiryhmä olisi voinut tuoda esiin sellaista arjen tietoa ja kokemusta, joka kuvaisi viittomakielisten tilannetta vielä useammasta näkökulmasta.

Toinen puute on siinä, että lukija ei tiedä, mitä ja miten haastateltavilta on kysytty kulloisistakin teemoista ja miten haastattelut ylipäätään on rakennettu. Työ ei sisällä juuri ollenkaan litteroituja esimerkkejä haastattelutilanteista. Luonnollisesti esimerkkien litterointi ja niiden laajempi esiintuonti artikkeleissa olisi merkinnyt lisää työtä ja vaatinut tilaa, mutta mahdollista se ei olisi ollut, koska tekijän on kuitenkin tuloksiin päästäkseen pitänyt käydä haastattelut varsin huolellisesti ja yksityiskohtaisestikin läpi. Nyt haastattelujen sisältöä ei ole nähtävillä niin kuin lukija toivoisi. Tarkempi kuvaus niiden sisällöstä ja havainnollistavat esimerkit olisivat vielä vahvistaneet työn vakuuttavuutta.

De Meulder on hyvin tietoinen näistä rajoituksista. Yhteenvedossa hän arvioi metodejaan, informanttien valintaa ja toteutustapojaan kriittisesti ja avoimesti (s. 66–68). Hän tuo esiin myös sen, että analysoidessaan Suomen tilannetta hän on haastattelujen lisäksi niiden tekstien varassa, joita on ollut saatavilla englanniksi tai joita hänelle on työn edetessä käännetty. Tämä merkitsee sitä, että Skotlannin tilanteen analyysi ja prosessin kulun kuvaus on yksityiskohtai-

sempaa ja myös kriittisempää kuin Suomen viittomakielten tilanteen analyysi. Tekijä tuntee kyllä hyvin tarkkaan kaiken mahdollisen aineiston ja lähteistön, joita Suomen viittomakielisten asemasta on ollut tarjota. Mielenkiintoinen näkökulma on lisäksi se, että De Meulder (2016) vertaa Suomea koskevassa artikkelissaan Suomen viittomakielisten yhteisöjen tilannetta saamenkielisten tilanteeseen. Juuri näillä kieliryhmillähän on kansalliskielten lisäksi Suomessa oma kielilaki. Vertailu syventää Suomen tilanteen kuvausta, vaikka eritaustaisten kieliryhmien tilanteen ja lainsäädännön vertailu ei ole koskaan suoraviivaista eikä helppoa. Suomalaisille kielipolitiikan tuntijoille on selvää, miten erilaisia saamen kielilaki ja viittomakielilaki ovat, mutta kansainväliselle lukijakunnalle ja vähemmistötutkijoille tieto on varmasti hyödyllinen.

Kuten De Meulder tuo artikkelissaan (2016) esiin, Suomen viittomakielilaki on siinä mielessä edistyksellinen, että sen kohteena ovat viittomakieliset eikä se lähde vammaisuuden näkökulmasta. Lisäksi siinä otetaan tasavertaisesti huomioon sekä suomalainen että suomenruotsalainen viittomakieli. Puutteena on se, että laki ei sisällä mitään seuranta-velvoitetta eikä käsittele sitä, miten lakia sovelletaan käytännön tilanteissa. (Viittomakielilaki 2015.) Suomessa viittomakieliset ovat kuitenkin olleet tiiviisti mukana lainsäädäntötyössä, vaikka kaikkia tavoitteita ei saavutettukaan. Lakihan on äärimmäisen suppea, vaikka siinä toki viitataan muuhun lainsäädäntöön, jossa säädetään muun muassa viittomakielisten oikeudesta oman kielen oppimiseen.

Skotlannin vastaavaa lakia on rakennettu ylhäältäpäin, kuulevilta ”kuurojen tarpeisiin”. Skotlannin viittomakielilaki (BSLB 2014) on De Meulderin (2015a) mukaan vain jonkinlainen gaelin kielilain heikko kopio ja hyvin suppea. Erityisen paljon kritiikkiä on herättänyt se, että siinä ei säädetä mitään kielenopetuksesta

eikä siten siitä, miten viittomakieltä voi vahvistaa jo lapsesta lähtien.

Tutkimuksen anti ja tutkijan yhteiskunnallinen rooli

De Meulderin väitöstutkimus lisää ymmärrystämme siitä, miten viittomakielet saavat tai miksi eivät saa tilaa eri maiden kielipolitiikassa. Päätelmät perustuvat luotettavaan ja monipuoliseen aineistoon, ja tekijä onnistuu tuomaan merkittävää ja kriittistä informaatiota sekä viittomakieliiä koskevista lainsäädäntöprosesseista että niiden edellytyksistä eri ympäristöissä. Väitöskirjassa on paljon ajankohdaista tietoa yhdessä paketissa.

De Meulder painottaa työssään kielipolitiikan yhteiskunnallista ja kansainvälistä luonnetta. Hän lukeutuu niihin tutkijoihin, jotka käsittelevät kielipolitiikkaa sekä teorian että käytännön näkökulmasta, ja hänellä on tässä työssä oma profiilinsa. Tekijä tuntee hyvin kielipolitiikan tutkimuksen traditiota sekä monien maiden viittomakielisten nykytilannetta. Hänen tapansa esitellä tutkimusprosessia ja tuloksia on avoin, mikä näkyy siinä, että hän keskustelee kriittisesti myös oman aineistonsa ja menetelmiensä vahvuuksista ja heikkouksista. De Meulderin teksti on sujuvaa ja helposti avautuvaa, ja yhteenveto ja artikkelit ovat hyvin rakennettuja.

Kaikkiaan De Meulderin tutkimus sisältää monipuolista analyysia ja keskustelua. Se tarkoittaa toisaalta myös sitä, että työssä on runsaasti yksityiskohtaista tietoa, ja toisinaan lukija saattaa kadottaa punaisen langan. Tutkimus on kuitenkin hyvin läpinäkyvä ja huolellinen analyysi olemassa olevasta lainsäädännöstä ja lainsäädännön prosesseista eri maissa. De Meulderin on ollut vaikea löytää välttämätöntä informaatiota eri maiden tilanteesta, koska lähteet ovat puutteellisia. Kuitenkin hän pystyy analyysinsa perusteella osoittamaan, että kielipolitiikka on

paljon monitahoisempi ilmiö kuin usein oletetaan. Tutkimus ja jatkuva keskustelu kielipolitiikasta onkin tärkeää, jotta löydetään keinoja viittomakielilainsäädännön toimeenpanoon ja parempia mahdollisuuksia oppia ja käyttää viittomakieliä eri tilanteissa.

De Meulder tekee tärkeitä kysymyksiä ja etsii vastauksia siihen, miten hyödyntää erilaisia menetelmiä ja käyttää erilaisia aineistoja. Tutkimukseen kannattaakin perehtyä sekä sisällön että menetelmien kannalta. Työ tarjoaa ideoita niin sosiolingvisteille kuin muillekin tutkijoille ja uusia tapoja tarkastella kielipolitiikkaa yleisellä tasolla ja viittomakielipolitiikkaa erityisesti.

De Meulder esittää seitsemän ehdotusta tulevaisuuden tutkimuslinjoiksi ja käytännön toiminnan perustaksi. Ehdotukset ovat viittomakielten tulevaisuuden kannalta relevantteja, joskaan eivät kovin yllättäviä eivätkä uusia:

- viittomakielten tunnustamista koskevan lainsäädännön toimeenpaneminen Suomessa ja Skotlannissa
- maailmanlaajuisen viittomakielten tunnustamista koskevan hakemiston laatiminen
- viittomakielilautakuntien toiminnan ja politiikan vahvistaminen
- viittomakielten elinvoiman vahvistaminen
- viittomakielten tunnetuksi tekeminen, institutionaalistaminen ja rahoittaminen
- viittomakieliyhteisöjen monikielisyiden tutkimus
- viittomakieliä koskevan perustiedon tarjoaminen.

Osa ehdotuksista on käytäntöön liittyviä, osa luonteeltaan yleisempiä. Kuitenkin kaikki ehdotukset ovat hyvin olennaisia sekä viittomakielisille yhteisöille että valtakielten edustajille, joiden on tärkeää saada tutkimukseen perustuvaa tietoa ja näkemyksiä, jotta yhteistyö viittomakielten aseman parantamiseksi onnistuu parhaimmalla mahdollisella tavalla.

De Meulderin tutkimus osoittaa, että tekijä on paneutunut hyvin eri maiden viittomakielten tilanteeseen. Hän tuntee hyvin kielipoliittisia prosesseja ja analysoi niitä kriittisesti ja rakentavasti. Siten tutkimuksella on runsaasti annettavaa viittomakielten aseman parantamiselle mutta myös kielipolitiikalle ylipäätään. Väitöskirja tarjoaa paljon sekä teoreettisia että käytännöllisiä eväitä. Suomalaiselle lukijalle Suomen viittomakielisten tilannetta koskeva analyysi avaa terveellisen ulkopuolisen näkökulman ja antaa tukea viittomakielten jatkuvaan vahvistamiseen. Kriittisyys ja emansipatorisuus kulkevat työssä käsi kädessä, mutta teksti ei ole kiihkomielisen politiikan tekstiä, vaan se on tutkijan perusteltua tekstiä, jonka anti on arvokasta sekä kielipolitiikan tutkimuksen että käytännön elämän kannalta.

PIRKKO NUOLIJÄRVI
 etunimi.sukunimi@gmail.com

Lähteet

- BSLB 2014 = *British Sign Language (Scotland) Bill 2014*. <http://www.parliament.scot/largePDFfiles/SPPB220.pdf> (25.3.2017).
- DE MEULDER, MAARTJE 2015a: A barking dog that never bites? The British Sign Language (Scotland) Bill. – *Sign Language Studies* 15 s. 446–472.
- 2015b: Sign language recognition. Tensions between specificity and universalism in international deaf discourses. – Annelies Kusters & Michele Friedner (toim.), *It's small world. Inquiries into international deaf spaces* s. 160–172. Washington, D.C.: Gallaudet University Press.
- 2015c: The legal recognition of Sign Languages. – *Sign Language Studies* 15 s. 498–506.
- 2016: Promotion in times of endangerment. The Sign Language Act in Finland. Language Policy. DOI: 10.1007/s10993-016-9403-5.
- DE MEULDER, MAARTJE – MURRAY, JOSEPH J. 2017: Buttering their bread on both sides? The recognition of Sign Languages and the aspirations of deaf communities. – *Language Problems and Language Planning* 41 (2) s. 136–158.
- HOYER, KARIN 2012: *Dokumentation och beskrivning som språkplanering. Perspektiv från arbete med tre tecknade minoritetsspråk*. Nordica Helsingensia 29. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- JANTUNEN, TOMMI 2009: *Tavu ja lause. Tutkimuksia kahden sekventiaalisen perusyksikön olemuksesta suomalaisessa viittomakielessä*. Jyväskylä Studies in Humanities 117. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- McKEE, RACHEL 2011: Action pending. Four years on from the New Zealand Sign language act. – *Law Review* 42 s. 277–298.
- MURRAY, JOSEPH J. 2015: Linguistic human rights discourse in deaf community activism. – *Sign Language Studies* 15 s. 379–410.
- RAINÖ, PÄIVI 2004: *Henkilöviittomien synty ja kehitys suomalaisessa viittomakieliyhteisössä*. Deaf Studies in Finland 2. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.
- REAGAN, TREVOR 2010: *Language policy and planning for Sign Languages*. Volume 16. Washington, D.C.: Gallaudet University Press.
- SKUTNABB-KANGAS, TOVE – AIKIO-PUOSKARI, ULLA 2003: Exclusion or inclusion. Linguistic human rights for a linguistic minority. The deaf sign language users, and an indigenous people, the Saami. – Philip Lee (toim.), *Many voices, one vision. The right to communicate in practice* s. 59–88. London: Southbound.
- Suomalaisen viittomakielen wikisanakirja*. Helsinki: Kuurojen Liitto ry, Humanistinen ammattikorkeakoulu & Islannin kuurojen ja huonokuuloisten kommunikatiokeskus SHH 2013. <http://finsl.sign->

wiki.org/index.php/Etusivu (20.3.2017).
Suvi. Suomen viittomakielten verkkosanakirja.
Helsinki: Kuurojen Liitto ry. 2013.
<http://suvi.viittomat.net> (25.3.2017).
TAKKINEN, RITVA 2002: *Käsimuotojen salat.*
Viittomakielisten lasten käsimuotojen

omaksuminen 2–7 vuoden iässä. Deaf
Studies in Finland 1. Helsinki: Kuurojen
Liitto ry.
Viittomakielilaki. Teckenspråkslag 359/2015.
<http://www.finlex.fi> (25.3.2017).

Lyydin lähteillä

Miikul Pahomov: *Lyydiläiskysymys. Kansa vai heimo, kieli vai murre?* Helsinki: Helsingin yliopisto & Lyydiläinen Seura 2017. 311 s. ISBN 978-951-51-2902-4.

Miikul Pahomov on asettanut väitöstitkimuksensa tavoitteeksi lyydiläisen kielimuodon historiallisen ja taksonomisen määrittelyn. Lyydin alkuperän selvittäminen onkin haastanut tutkijoita pitkään. Lyydi sijoittuu karjalan ja vepsän väliselle monipintaiselle kielikontaktialueelle, mikä näkyy monin tavoin sen kielenpiirteissä ja kehityshistoriassa.

Pahomovin tutkimus jakautuu kolmeen, toisiinsa limittyvään osakokonaisuuteen: asutus- ja väestöhistorialliseen, lingvistiseen sekä tutkimushistorialliseen osuuteen. Tutkimus hyödyntää lyydin aiempaa tutkimusta ja yhdistää kielihistoriaa muuhun lyydiläisiä koskevaan historiatietoon. Tarkastelun kohteena ovat lyydin alueellinen variaatio ja kielelliset identifikaatiot. Asutus- ja väestöhistoriallinen käsittely suhteutetaan kieliseikkoihin ja kielimuotojen väliseen vertailuun sekä laajaan lähteistöön. Lisäksi hyödynnetään lyydiläisiä käsittelevää historian- ja etnografista tutkimusta. Lyydiläisten etninen identifioituminen kytketään paitsi alueen kielimuotoihin myös niistä käytettyihin nimityksiin sekä etnonymeihin.

Lyydillä on aina ollut tärkeä sija itämerensuomalaisten kielten historiallis-vertailevassa tarkastelussa muiden, suu-

rempien kielten rinnalla, vaikka lyydiä ei olekaan tutkittu yhtä paljon kuin sen naapurikieliä karjalaa ja vepsää. Pienellä kielellä on yleensä vähän pelkästään siihen keskittyviä tutkijoita, mikä pitkittää kieltä koskevan tiedon karttumista. Pahomovin tutkimuksen myötä lyydi nousee aivan uudella tavalla esille ja keskeiseen asemaan Aunuksen ja sen lähialueiden kieliympäristön muotoutumisessa.

Lingvistiseltä osaltaan Pahomovin tutkimus edustaa perinteistä vertailevaa äänne-, muoto- ja sanahistoriallista tutkimusta, jota täydentävät tiedot alueen asutus- ja väestöhistoriasta. Tarkastelun lähtökohdaksi on valittu Kuujärven murre, väittelijän oma äidinkieli, joka osoittautuu tutkimuksen keskiönä hyvin perustelluksi ja toimivaksi. Tässä lyydin murteistossa on vähiten karjalan kielen vaikutusta, ja se on siten lähimpänä alkuperäistä lyydiläistä kielimuotoa. Tutkimuksen perusaineistona on tekijän itse vuosina 1988–2015 keräämä kieliaines Kuujärveltä, ja sen rinnalla aineistona toimii kaikki tähänastinen tutkimusmateriaali lyydin kolmesta päämurteesta (pohjoislyydistä, keskilyydistä ja etelälyydistä) sekä lyydin naapurikielistä karjalasta ja vepsästä, joihin lyydiä yksityiskohtaisesti vertaillaan.

Uusi näkökulma lyydiin

Johdantoluvussa valaistaan lyydin asemaa ja nykytilannetta sekä kuvaillaan tutki-